

BÀI GIẢNG CƠ SỞ LẬP TRÌNH

CHƯƠNG 4. HÀM

NGUYỄN THÀNH THỦY
BỘ MÔN TIN HỌC QUẢN LÝ
TRƯỜNG ĐẠI HỌC KINH TẾ, ĐẠI HỌC ĐÀ NẴNG
THUYNT@DUE.EDU.VN

NỘI DUNG

- Khái niệm về Hàm
- Khai báo Hàm
- Tham số của Hàm
- Nhận giá trị từ Hàm
- Lời gọi Hàm
- Phạm vi của biến
- Hàm rỗng
- Xử lý ngoại lệ

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

❑ Ví dụ 4.1:

Tính tổng của n số nguyên dương đầu tiên:

- Nhập từ bàn phím một số nguyên n
- Tính tổng S của n số nguyên đầu tiên $S=1+2+...+n$
- In lên màn hình tổng S

```
Nhap mot so nguyen:  
n=5  
Tong cua 5 so nguyen duong dau tien=15
```

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

- Lời giải không sử dụng hàm

```
Nhap(n) {  
    #Nhap du lieu  
    print("Nhap mot so nguyen:")  
    n=int(input("n="))  
}  
  
Tinh(n) {  
    #Tinh tong  
    S=0  
    for x in range(1,n+1):  
        S=S+x  
}  
  
InKQ(S) {  
    #In ket qua  
    print("Tong cua ",n," so nguyen duong dau tien=",S,sep="")  
}
```

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

❑ Phân tích bài toán để chuyển vào hàm

- Hàm **Nhap(n)**:
 - **Input**: không có
 - **Output**: số nguyên **n**
 - **Process**: cho phép người dùng nhập từ bàn phím một số nguyên và lưu vào biến **n**;
- Hàm **Tinh(n)**:
 - **Input**: số nguyên **n**
 - **Output**: trả kết quả về qua tên hàm
 - **Process**: thực hiện tính tổng của **n** số nguyên dương đầu tiên;
- Hàm **InKQ(S)**:
 - **Input**: số nguyên **S**
 - **Output**: kết quả được in lên màn hình
 - **Process**: In lên màn hình giá trị của biến **S**;

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

❑ Ví dụ 4.2:

```
❶ def hello():  
❷     print('Howdy!')  
     print('Howdy!!!')  
     print('Hello there.')  
  
❸ hello()  
   hello()  
   hello()
```



```
Howdy!  
Howdy!!!  
Hello there.  
Howdy!  
Howdy!!!  
Hello there.  
Howdy!  
Howdy!!!  
Hello there.
```

Trong đó:

- ❶ Phần Header
- ❷ Phần thân
- ❸ Lời gọi hàm

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

▪ Chương trình hoàn chỉnh sử dụng hàm

```
❶ def Nhap():  
    print("Nhập một số nguyên:")  
    n=int(input("n="))  
    return n
```

```
❷ def Tinh(n):  
    S=0  
    for x in range(1,n+1):  
        S=S+x  
    return S
```

```
❸ def InKQ(n,S):  
    print("Tổng của ",n," số nguyên dương đầu tiên=",S,sep="")
```

```
❹ n=Nhap()  
  S=Tinh(n)  
  InKQ(n,S)
```

Trong đó:

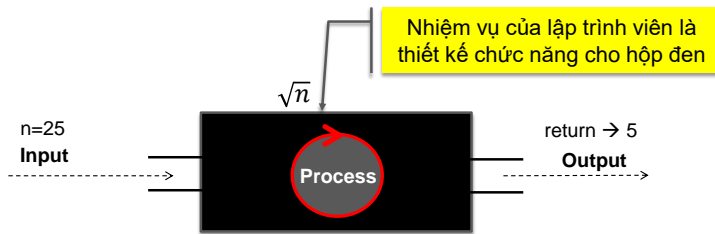
- ❶ Hàm nhập dữ liệu
- ❷ Hàm tính tổng
- ❸ Hàm in kết quả
- ❹ Lời gọi hàm

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

- ❑ Ngoài các hàm chuẩn (do Python định nghĩa sẵn), hệ thống còn cho phép người dùng tự thiết kế ra những hàm theo mục đích riêng;
- ❑ Hàm chia các bài toán lớn thành các công việc nhỏ hơn, giúp thực hiện những công việc lặp lại nào đó một cách nhanh chóng mà không phải viết lại đoạn chương trình;
- ❑ Hàm phải được định nghĩa trước khi sử dụng;

KHÁI NIỆM VỀ HÀM

- **Ví dụ 4.3:** hàm `math.sqrt(n)`, thực hiện tính căn bậc hai của số nguyên n . Trong đó n là tham số của hàm.

Hàm được ví như một cái hộp đen (**Black Box**) đối với người sử dụng:

- Có hoặc không có dữ liệu đầu vào (**input**)
- Thực hiện (**process**) một yêu cầu cụ thể gì đó khi được gọi (Call)
- Kết quả xử lý được trả về gọi là đầu ra (**output**)

KHAI BÁO HÀM

❑ Ví dụ 4.4

```
❶ def hello(name):  
❷     print('Hello ' + name)  
  
❸ hello('Alice')  
❹ hello('Bob')
```

When you run this program, the output looks like this:

```
Hello Alice  
Hello Bob
```

Trong đó:

- ❶ Định nghĩa tên hàm, hàm có tên **hello**, tham số **name**
- ❷ Phần thân của hàm
- ❸ Lời gọi hàm, với tham số được gán giá trị **'Alice'**

KHAI BÁO HÀM

❑ Cú pháp khai báo hàm:

```
def <Tên_Hàm>([<DS/Tham số>]):  
    Lệnh/Khối lệnh
```

- Trong đó:
 - **def**: là từ khóa bắt buộc khi khai báo hàm
 - **<Tên_Hàm>**: do người lập trình tự đặt, theo quy tắc đặt tên cho các đối tượng
 - **<DS/Tham số>**: các tham số (nếu có)

THAM SỐ

❑ Khái niệm

- **Tham số** (Parameter/ Argument - Đối số), là công cụ của hàm, cho phép đưa dữ liệu từ ngoài vào trong hàm;
- Có loại hàm **không có tham số** và loại hàm **có tham số**;

❑ Có 2 loại tham số

- **Tham số vị trí**
 - Là sự ánh xạ tương ứng giữa vị trí khai báo tham số và lời gọi hàm;
- **Tham số từ khóa**
 - Sử dụng tên tham số để truyền giá trị cho hàm;

THAM SỐ – HÀM KHÔNG CÓ THAM SỐ

- ❑ Ví dụ 4.5a: Hàm KHÔNG có tham số

```
def hello():  
    print('Hello Alice')  
  
hello()
```


Hello Alice

- ❑ Ví dụ 4.5b: Hàm KHÔNG có tham số

```
def show_number():  
    for i in range(1,5):  
        print(i)  
  
show_number()
```


1
2
3
4

THAM SỐ – HÀM CÓ THAM SỐ

- ❑ Ví dụ 4.6b: Hàm CÓ tham số

```
def show_number(n):  
    for i in range(1,n+1):  
        print(i)  
  
show_number(4)
```


1
2
3
4

show_number(10)

THAM SỐ – HÀM CÓ THAM SỐ

- ❑ Ví dụ 4.6a: Hàm CÓ tham số

```
def hello(name):  
    print('Hello ' + name)  
  
hello('Alice')  
hello('Bod')
```


Hello Alice
Hello Bod

THAM SỐ – HÀM CÓ THAM SỐ

- ❑ Ví dụ 4.6c: Hàm CÓ tham số

```
def show_number(m,n):  
    for i in range(m,n+1):  
        print(i)  
  
show_number(1,4)
```


1
2
3
4

show_number(5,10)

THAM SỐ - GIÁ TRỊ MẶC ĐỊNH CỦA THAM SỐ

❑ Giá trị mặc định của tham số

▪ Cú pháp:

`def <Tên_Hàm>(<para1>=<value1>, <para2>=<value2>,...):`
Lệnh/Khối lệnh

▪ Ví dụ 4.7a

```
def show_number(n=10):  
    for i in range(1,n+1):  
        print(i)
```

- ❶ show_number(5)
- ❷ show_number()

➡ ❶ n=5
❷ n=10

SV tham khảo thêm: <https://www.geeksforgeeks.org/default-arguments-in-python/>
Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

17

THAM SỐ - GIÁ TRỊ NONE

❑ Giá trị None

- **None** là một giá trị trong Python thuộc kiểu **NoneType**;
- Biểu diễn **giá-trị-không-có-giá-trị** (value-without-a-value);
- Trong các ngôn ngữ lập trình khác được gọi là **null**, **nil** hoặc **undefined**;
- None thường được sử dụng để kết thúc hàm (với cú pháp `return None`) hoặc để khai báo giá trị mặc định cho tham số trong hàm;

Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

Nguồn: Automate the Boring Stuff with Python Book - Page 65

19

THAM SỐ - GIÁ TRỊ MẶC ĐỊNH CỦA THAM SỐ

❑ Giá trị mặc định của tham số

▪ Ví dụ 4.7b:

```
def show_number(m=1,n=10):  
    for i in range(m,n+1):  
        print(i)
```

- ❶ show_number(3,7)
- ❷ show_number(3)
- ❸ show_number()

➡ ❶ m=3, n=7
❷ m=3, n=10
❸ m=1, n=10

SV tham khảo thêm: <https://www.geeksforgeeks.org/default-arguments-in-python/>
Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

18

THAM SỐ - GIÁ TRỊ NONE

❑ Nếu đặt giá trị None cho tham số, thì nó trở thành tham số không bắt buộc:

▪ Ví dụ 4.8a

```
def PhepCong(x,y=None):  
    if y==None:  
        return x  
    else:  
        return x+y
```

```
kq1=PhepCong(5)  
kq2=PhepCong(5,2)  
print(kq1, kq2)
```

➡ 5 7

Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

20

THAM SỐ - GIÁ TRỊ NONE

- ❑ Nếu tất cả các tham số được đặt giá trị **None**, thì có thể sử dụng tên tham số để truyền giá trị:

- Ví dụ 4.8b

```
def PhepCong(x=None,y=None):  
    return x+y
```

```
kq1=PhepCong(5,2)  
kq2=PhepCong(x=5,y=2)  
kq3=PhepCong(y=2,x=5)  
print(kq1, kq2, kq3)
```

➡ 7 7 7

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM – TỪ KHÓA RETURN

- ❑ Từ khóa **return** sẽ kết thúc và trả giá trị về cho hàm
- Ví dụ 4.9:

```
def Nhap():  
    n=int(input('Nhập một số nguyên='))  
    return n
```

```
n=Nhap()  
print('Số nguyên đã nhập=',n)
```

➡ Nhập một số nguyên=5
Số nguyên đã nhập= 5

THAM SỐ

- ❑ Phân biệt giữa 2 loại tham số

Tham số vị trí	Tham số từ khóa
Khai báo hàm: <pre>def PhepCong(x,y): return x+y</pre>	Khai báo hàm: <pre>def PhepCong(x=None,y=None): return x+y</pre>
Gọi hàm: <pre>kq=PhepCong(5,2)</pre>	Gọi hàm: <pre>kq=PhepCong(5,2)</pre> Hoặc: <pre>kq=PhepCong(x=5,y=2)</pre> Hoặc: <pre>kq=PhepCong(y=2,x=5)</pre>

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM – TỪ KHÓA RETURN

- ❑ Từ khóa **return** có thể trả về 1 hoặc nhiều giá trị
- Ví dụ 4.10:

```
def Nhap():  
    x=int(input('x='))  
    y=int(input('y='))  
    return x, y
```

```
a, b=Nhap()  
print('Hai số nguyên đã nhập=',a,b)
```

➡ x=5
y=10
Hai số nguyên đã nhập= 5 10

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM – TỪ KHÓA RETURN

- ❑ Từ khóa **return** có thể trả về giá trị của một biểu thức
 - Ví dụ 4.11:

```
def Tong_HieuHaiSo(x,y):  
    return x+y,x-y
```

```
x=10  
y=7  
a,b=Tong_HieuHaiSo(x,y)  
print('Tong va hieu=',a,b)
```

⇒ Tong va hieu= 17 3

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM

- ❑ Ví dụ 4.12b: một cách viết tối ưu hóa code

```
r = random.randint(1, 9)  
fortune = getAnswer(r)  
print(fortune)
```

to this single equivalent line: ↓

```
print(getAnswer(random.randint(1, 9)))
```

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM – TỪ KHÓA RETURN

- ❑ Có thể sử dụng nhiều từ khóa **return** trong hàm
 - Ví dụ 4.12a:

```
❶ import random  
  
❷ def getAnswer(answerNumber):  
❸     if answerNumber == 1:  
         return 'It is certain'  
        elif answerNumber == 2:  
            return 'It is decidedly so'  
            elif answerNumber == 3:  
                return 'Yes'  
                elif answerNumber == 4:  
                    return 'Reply hazy try again'  
                    elif answerNumber == 5:  
                        return 'Ask again later'  
                        elif answerNumber == 6:  
                            return 'Concentrate and ask again'  
                            elif answerNumber == 7:  
                                return 'My reply is no'  
                                elif answerNumber == 8:  
                                    return 'Outlook not so good'  
                                    elif answerNumber == 9:  
                                        return 'Very doubtful'  
  
❹ r = random.randint(1, 9)  
❺ fortune = getAnswer(r)  
❻ print(fortune)
```


NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM

- Có thể sử dụng cú pháp sau để kết thúc chu kỳ vòng lặp hoặc kết thúc hoạt động của hàm nhưng không trả về giá trị:

return None

NHẬN GIÁ TRỊ TỪ HÀM

❑ Giá trị **None**

▪ Ví dụ 4.13:

```
def PhepChia(x,y):  
    if y==0:  
        return None  
    else:  
        return x/y  
  
kq1=PhepChia(5,0)  
kq2=PhepChia(5,2)  
print(kq1, kq2)
```


None 2.5

BÀI TẬP

❑ Sử dụng hàm để thực hiện các yêu cầu sau:

- Nhập từ bàn phím một số nguyên n;
 - Hàm **Nhap()**
- Nhập liên tục từ bàn phím n số nguyên;
- Đếm và in lên màn hình có bao nhiêu chữ số chẵn đã được nhập vào.
 - Hàm **NhapVaDem(n)**
 - Hàm **InKQ(kq)**

Chương trình mẫu:
n=7
Nhập 7 số nguyên:
6
5
8
7
0
2
3
Số chu số chẵn là: 3

LỜI GỌI HÀM

❑ Ý nghĩa:

- Khi cần sử dụng một hàm đã định nghĩa, ta cần thực hiện lời gọi hàm;
- Hàm được gọi thông qua tên hàm, theo sau là danh sách tham số (nếu có);
- Sử dụng cú pháp hai ngôi (có phép gán =) khi hàm trả kết quả qua tên hàm;
- Một hàm có thể được gọi trong một hàm khác (gọi là phép đệ quy);

BÀI TẬP

BÀI TẬP NHÓM “BÚA – BAO – KÉO”

Viết chương trình:

- Nhập vào một số nguyên **n**, trong phạm vi: 0, 1, 2 hoặc 3;
- Sinh một số nguyên ngẫu nhiên **m**, trong phạm vi: 1, 2 hoặc 3;
- Cho biết người hay máy thắng dựa trên giá trị n và m. Trong đó, 1: Búa, 2: Kéo, 3: Bao;
- Có 3 trạng thái: Người thắng, Máy thắng, Hòa;
- Cho phép chơi nhiều lần, cho đến khi người nhập vào số 0 thì dừng;

Chương trình mẫu:

Human: 1
Computer: 2
Result: Human Win!
Human: 2
Computer: 2
Result: Draw!
Human: 0

PHẠM VI CỦA BIẾN

❑ Các loại biến

▪ Biến cục bộ

- Là biến được khai báo trong một HÀM và chỉ ảnh hưởng trong phạm vi của HÀM đó;
- Khi ra khỏi HÀM, biến sẽ không còn giá trị sử dụng;

▪ Biến toàn cục

- Biến toàn cục được khai báo ngoài tất cả các hàm;
- Biến toàn cục có giá trị sử dụng trong toàn bộ chương trình;

PHẠM VI CỦA BIẾN

❑ Cú pháp **global**

- Sử dụng từ khóa **global** để khai báo 1 biến cục bộ thành toàn cục
- Ví dụ 4.14a

```
def Nhap():  
    x=int(input("x="))  
    global y  
    y=5  
    return x+y
```

#x: Biến cục bộ
#Khai báo: y là biến TOÀN CỤC

```
kq=Nhap()  
print("y=",y)  
print("kq=",kq)
```

#kq: Biến toàn cục

x=1
y=5
kq= 6

PHẠM VI CỦA BIẾN

```
def NhapBanKinh():  
    x=int(input("Ban kinh="))  
    return x  
  
def TinhChuVi(y):  
    PI = 3.14  
    ChuVi=y*PI  
    return ChuVi  
  
BanKinh=NhapBanKinh()  
ChuVi=TinhChuVi(BanKinh)  
print(ChuVi)
```

Vị trí khai báo **BIẾN CỤC BỘ**
trong chương trình con

Vị trí khai báo **BIẾN TOÀN CỤC**

PHẠM VI CỦA BIẾN

❑ Cú pháp **global**

- Ví dụ 4.14b

```
def spam():  
    ❶ global eggs  
    ❷ eggs = 'spam'  
  
eggs = 'global'  
spam()  
print(eggs)
```

When you run this program, the final print() call will output this:

spam

HÀM RỎNG – TỪ KHÓA PASS

- ❑ Có thể định nghĩa một hàm rỗng với từ khóa **pass**

Sai

```
def myfunc1():  
    myfunc1()
```

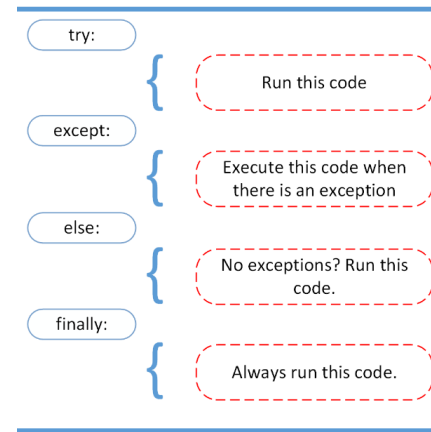
➡ IndentationError: expected an indented block

Đúng

```
def myfunc2():  
    pass  
myfunc2()
```

XỬ LÝ NGOẠI LỆ

- ❑ Cú pháp:

XỬ LÝ NGOẠI LỆ

- ❑ Khi thực hiện chương trình, người lập trình có thể chủ động kiểm soát lỗi và bỏ qua khi phát sinh;

- Ví dụ 4.15

```
def spam(divideBy):  
    return 42 / divideBy
```

```
print(spam(2))  
print(spam(12))  
print(spam(0))  
print(spam(1))
```

```
21.0  
3.5  
Traceback (most recent call last):  
  File "C:/zeroDivide.py", line 6, in <module>  
    print(spam(0))  
  File "C:/zeroDivide.py", line 2, in spam  
    return 42 / divideBy  
ZeroDivisionError: division by zero
```


XỬ LÝ NGOẠI LỆ

- ❑ Ví dụ 4.16:

```
def spam(divideby):  
    try:  
        result = 42 / divideby  
    except:  
        print("Sorry ! You are dividing by zero ")  
    else:  
        print("Yeah ! Your answer is :", result)  
  
print(spam(1))  
print(spam(0))
```

BÀI TẬP ÔN TẬP

Bài 1. Viết chương trình có sử dụng hàm, thực hiện nhập từ bàn phím một số nguyên n ($2 \leq n \leq 100$). Cho biết n có phải là số nguyên tố hay không. Biết rằng, n là số nguyên tố nếu n **chỉ chia hết cho 1 và chính nó**. Yêu cầu sử dụng tối thiểu 3 hàm.

Ví dụ 1:

```
n=10
10 không là SNT
```

Ví dụ 2:

```
n=7
7 là SNT
```

Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

41

BÀI TẬP ÔN TẬP

Bài 2. Viết chương trình có sử dụng hàm, thực hiện nhập từ bàn phím 1 số nguyên n . In lên màn hình n số nguyên tố đầu tiên.

Ví dụ 1:

```
n=5
2, 3, 5, 7, 11
```

Ví dụ 2:

```
n=7
2, 3, 5, 7, 11, 13, 17
```

Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

42

BÀI TẬP ÔN TẬP

Bài 3. Yêu cầu sử dụng tối thiểu 3 hàm

- Nhập từ bàn phím hai số thực: **a** và **b**;
- Nhập từ bàn phím một toán tử (+, -, *, /);
- In lên màn hình kết quả của biểu thức tương ứng;
- Chương trình sẽ lặp lại việc tính trên cho đến khi bấm phím **T** hoặc **t** thì kết thúc.

Ví dụ:

```
a=2.5
b=10
Toán tử: +
2.5+10.0=12.5
Tiếp tục: t
```

```
a=2.5
b=10
Toán tử: +
2.5+10.0=12.5
Tiếp tục: x
a=2.5
b=10.0
Toán tử: *
2.5*10.0=25
Tiếp tục: t
```

Bài giảng CƠ SỞ LẬP TRÌNH - Nguyễn Thành Thủy, MIS Dept.

43